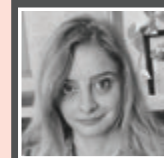

BİZ ZAMANI DEĞİL, ZAMAN BİZİ BOZGUNA UĞRATIYOR

KORONAVİRÜS HAYATIMIZI ALT ÜST EDİP, RUTİN PROGRAMIMIZI BOZANA KADAR ZAMANLA İSTEDİĞİMİZ GİBİ OYNUYORDUK. ŞİMDİYSE UZMANLARIN VE HÜKÜMETİN KORONAVİRÜSÜN YAYILMASINI ENGELLEMeye YÖNELİK TEDBİRLERİ UZUN SÜREDİR BİZİ EVDE KALMAYA, ZAMANIMIZI EVDE GEÇİRMeye ZORLUYOR. EVDE KALDIĞIMIZ SÜRE İÇİNDE BİZ ZAMANI DEĞİL, ZAMAN BİZİ BOZGUNA UĞRATIYOR.

Bengül Güngörmez

bengulg2000@gmail.com

Zamanı bozguna uğratmış bir çağın çocuklarıyız. Hız dünyasında istediğimiz yere, hızla ve çabucak ulaşıp, istediğimiz kişiyle anında iletişime geçebiliyoruz. Telefonlar ve bilgisayarlar, hızlı trenler ve yolcu gemileri hayatımızın vazgeçemediğimiz parçaları. Kıtalar arası, ülkeler arası yolculuk, turistik tatiller ve iş seyahatleri, hava alanlarında inip kalkan uçak sayısı her zamankinden çok daha fazla. Uzaklıklar uzak olmaktan çıktı. Paul Virilio'nun "coğrafyanın sonu"ndan söz etmesi boşuna değil. Bugünün teknolojiyle, akışkan bir dünyada işleri hızlı bir şekilde halledip zamanı istediğimiz gibi planlıyoruz.

Acaba gerçekten öyle mi? Hayatın akışı böyleydi ancak bir felaket bu hıza aniden dur dedi. Koronavirüs hayatımızı alt üst edip, rutin programımızı bozana kadar zamanla istediğimiz gibi oynuyorduk. Şimdiyse uzmanların ve hükümetin koronavirüsün yayılmasını engellemeye yönelik tedbirleri uzun süredir bizi evde kalmaya, zamanımızı evde geçirmeye zorluyor. Evde kaldığımız süre içinde biz zamanı değil, zaman bizi bozguna uğrattıyor. Evde kalınan sürede hıza alışmış bireyler olarak kendimizle o kadar baş başa kalıyoruz ki, zaman sanki hiç geçmiyor gibi hissediyor, sıkılıyoruz. "Herkes ötekinin yazgısıdır" diyor Baudrillard. Bu genel ifade, en çok koronavirüs günlerinde anlam kazanıyor. Her birimiz diğerinin yazgısız ve diğerleri de bizim yazgımız. Virüslü bir tanıdık ya da hiç tanımadığımız birisi yazgımızı belirleyebilir. Virüsün ülkemizden temizlenip temizlenemeyeceği, bu belirsizliğin daha ne kadar süreceği ve rutin hayatımıza tam olarak ne zaman döneceğimiz tam bir muamma. Nihayetinde düzen, kaosun üzerine atılmış ince bir tülünden ibaret.

Modernliğin Müphemliği

17. yüzyıldan itibaren ortaya çıkan felsefi ve bilimsel gelişmeler, skolastik düşünceye

karşı meydan okuma, 18. yüzyıl Aydınlanma düşüncesinin devrimi getiren sosyolojik etkileri ve 19. yüzyılın endüstriyel ve teknolojik gelişmeleri rasyonel, bilimsel düşünceyi zirveye taşıırken tek tanrılı dinlerin kıyamet inancının yerini "ilerleme" inanç aldı. Ortaçağ teolojisi (Düşüş öğretisi, insanın düşmüş ve kusurlu olduğuna olan inanç bu teolojinin ana unsuruydu) ve inancında dinamik etkisi yaratan ilerleme fikrinin temelinde elde edilecek bilimsel bilgi yoluyla hurafeye, cehalete, insanlığın acılarına bir son verileceği, insanlığın bütün olarak daha iyi bir dünyaya doğru yol aldığı ve geliştiği inancı bulunur. Bugün ise söz konusu fikir entelektüeller tarafından ciddi bir eleştiriye uğramaktadır. Artan sayıda düşünür "ilerleme miti"nden söz etmektedir.

İki büyük dünya savaşı, toplama kampları, Çernobil felaketi, AIDS, kanser, terör ve iç savaşlar, ekolojik felaketler, yüksek suç ve boşanma oranları ilerleme fikrinin sorgulanmasına yol açtı. John Gray'in ifade ettiği üzere, "20. yüzyılda en berbat kitle katliamları türümüzü baştan yaratmak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Lenin'in takipçileri sosyalist bir insanlık hayal ederken Naziler de "üstün ırk" yarattıklarını zannediyorlardı." İlerleme fikrine paralel olarak bir toplumu toptan ilerletmeyi amaçlayan bu politik ve sosyal süreçte insanlığın yalnızca fiziksel acılarından söz edilemez, manevi acılar da mevzu bahistir. "İlerlemenin bedeli maneviyattaki gerilemedir" der Alman-Amerikan filozof Eric Voegelin. Batı Aydınlanmacı hümanizmi, insanın değerinin azalmasıyla sonuçlanmıştır.

Özellikle son günlerde yaşadığımız koronavirüs tecrübesi ise Batı refah toplumlarının rasyonel, bilimsel ve teknolojik fanusunun yeteri kadar güvenilir olmadığını gösterdi. Ünlü sosyolog Zygmund Bauman, sosyolojik olarak bu durumu modernliğin müphemlikle olan ikircikli ilişkisiyle açıklar. Modern proje her şeyi adlandırıp, sınıflandırarak düzenlemek ister. Bunu da büyük ölçüde bahçeci

devlet pratiğiyle gerçekleştirebilir; rasyonellik, metot, kurallar, düzen, denetim, manipülasyon, uzmanlık, mühendislik vb. Müphemliğe, belirsizliğe ve kaosa karşı verilen bu modern savaş ilginç bir şekilde müphemliği yeniden yaratır. Söz gelimi bir toplumdaki yabancılar, soykırıma uğrayan Yahudiler, aniden ortaya çıkan ve milyonların ölümüne sebep veren ölümcül bir virüs, terör vb. Bauman'a göre, düzenin ötekisinin eş anlamlıları şunlardır: tanımlanamazlık, tutarsızlık, uyumsuzluk, bağdaşmazlık, mantıksızlık, irrasyonellik, karmaşa, kararlaştırılmazlık ve müphemlik. Modernliğin bu iki yüzüyle, yani düzen ve kaosla insanoğlu birlikte yaşamak zorundadır.

Otoriteye Olan İhtiyaç

Koronavirüs tecrübesi insan varlığının otoriteye olan ihtiyacını bir kez daha ortaya çıkarmıştır. Fransız Sosyolog Emile Durkheim'in bu konu hakkındaki sosyolojik tespitleri duruma ışık tutuyor. Durkheim'a göre bireyin otoriteye olan ihtiyacı reddedilemez çünkü birey kendi başına terk edilirse sınırsız istekle dolar. Bu istekleri toplumda bütünüyle tatmin olamayacağı için de düş kırıklığına uğrar. İnsanın otorite ve sevilmeye layık bir güç tarafından disiplin altına alınmaya ihtiyacı vardır. İstekleri tatmin edilmediğinde bireyin anomiyeye, yani kuralsızlık durumuna düşeceğini ekleyen Durkheim, bu durumun onu intihara dahi sürükleyebileceğini söylemektedir. Eski çağlarda bu otorite ihtiyacını din sağlarken, modern çağda sekülerleşme neticesinde devlet ve devlet dışı örgütlenmeler sağlamaya başlamıştır. Durkheim'in sözünü ettiği türde bir otorite çıplak güç ve zorlamayı ifade etmemektedir. Alman sosyolog Max Weber'in otorite tarifini hatırlatmakta fayda var. Weber'e göre otorite güç artı rıza demektir. Yani otorite muhakkak rıza kavramını içermelidir.

Koronavirüs, ülkemizde devletin aldığı tedbirler sayesinde ve halkın bu otoriteye itibar ettiği

"Herkes ötekinin yazgısıdır" diyor Baudrillard. Bu genel ifade, en çok koronavirüs günlerinde anlam kazanıyor. Her birimiz diğerinin yazgısız ve diğerleri de bizim yazgımız. Virüslü bir tanıdık ya da hiç tanımadığımız birisi yazgımızı belirleyebilir.

ölçüde geriletebildi. Batı'nın liberal ve demokratik ülkelerinde yöneticiler tarafından insanları kendi başına bırakma, kendi kendilerine bir oto kontrol mekanizması geliştireceklerini hayal etmek büyük kayıplara yol açmış durumda. Devlet sıkı tedbirler uygulamasaydı biz de aynı durumu yaşayabilirdik. Ülkemizde devletin bu etkinliğini ise başkanlık sistemine geçmemiz mümkün kılmaştır. Çağımız belirsizliğin, risklerin, ani değişimlerin olduğu bir çağdır. Böyle bir çağda hızlı karar alma, meseleyi ele almak üzere hemen uzmanları bir araya toplama ve değerlendirme, kararlar doğrultusunda hızlı bir şekilde eyleme geçme kabiliyeti başkanlık sistemlerine özgüdür. 1999 depremini hatırlatmak isterim. İktidarın karar alması ve duruma müdahale etmesi oldukça uzun sürmüştü. Elbette başkanın nitelikleri ve etkinlik gücü de sistemin işlemede büyük rol oynamaktadır.

Ülkemiz ve Geleceğe Dair

Koronavirüsün elbette kaybettirdikleri çok fazla. Yitip giden canlar, insanlarda yarattığı kaygı ve korku, belirsizlik duygusu, ekonomik daralma ve istikrarsızlık, işsizlik ve buna bağlı kişisel, sosyal, ailevi semptomlar, geleceğe duyulan güvensizlik vb. Bütün bunlar kaygı verici ancak yaklaşık yüz yılda bir olan böyle büyük bir hadiseyi yaşamış olmanın da bize öğrettiği pek çok şey olabilir. Hayatın koşuşturmasının her şey olmadığı, her birimizin fani varlıklar olduğu, yakınlarımızla ilgilenmemiz gerektiği, çünkü onları her an kaybedebilir olduğumuz gibi.

Ülkemiz açısından ise şunları söyleyebiliriz. Koronavirüs felaketini diğer ülkelerle karşılaştırdığımızda en az zararla atlattığımız takdirde önümüzde ekonomik bakımdan yeni pazarlar açılabilir. Savunma sanayi konusunda ülkemiz zaten büyük adımlar attı. Yeni pazarlardan en önemlisi kendisini bu zor günlerde kanıtlayan medikal pazardır. Sağlık turizmi açısından ülkemizi parlak günler bekliyor olabilir. İhracat kalemlerini dünya ihtiyaçlarını iyi tespit ederek üretimi o pazarlara doğru yönlendirmek yapılacak en iyi hamlelerden birisi olacaktır. Yine kentlerimizi ya da yeni oluşturulacak yerleşim merkezlerini koronavirüs tecrübesinden sonra daha farklı planlama ihtiyacı duyabilir ve sosyal alanları ona göre düzenleyebiliriz.

 İstanbul'da, yeni tip koronavirüsle mücadele kapsamında alınan sokağa çıkma kısıtlamasının başlamasının ardından normalde trafiği yoğun olan Büyükdere Caddesi bomboş kaldı. (18 Nisan 2020)

Devlet sıkı tedbirler uygulamasaydı biz de Batı ile aynı durumu yaşayabilirdik. Ülkemizde devletin bu etkinliğini ise başkanlık sistemine geçmemiz mümkün kılmaştır. Çağımız belirsizliğin, risklerin, ani değişimlerin olduğu bir çağdır. Böyle bir çağda hızlı kararlar alarak eyleme geçme kabiliyeti başkanlık sistemlerine özgüdür.

Bununla birlikte asıl kazanımlar siyasi alanda olacaktır. Uzun süre siyasi statüko tarafından dışlanmış ve çevreden merkeze doğru hareket eden geniş toplumsal kesimlerin desteğini alan AK Parti ile birlikte Cumhurbaşkanımız Erdoğan ülke içindeki vesayet odaklarını büyük ölçüde geriletmeyi başardı. Bana göre dört vesayet türünün geriletilmesi çok önemli bir siyasi başarıydı. Bunların neler olduğuna gelince, Cumhurbaşkanımız Erdoğan, önce askeri bürokratik vesayeti, ardından hukuki bürokratik vesayeti, daha sonra 15 Temmuz darbe girişimiyle iyice somutlaşan FETÖ vesayetini gerilettili ve onların siyasi, bürokratik gücünü ve etkinliğini kırdı

15 Temmuz darbe girişiminin başarısız olmasından sonra demokratik süreçlerin işletilmesiyle "Türk tipi Başkanlık" sistemine geçiş gerçekleşmiştir. Bu geçişle birlikte bürokrasinin siyasi kararlar üzerindeki etkinliği de kırılarak başkanın ulusal ve özellikle de uluslararası düzlemde karar alma gücü etkin ve hızlı hale gelmiştir. Yaşanan büyük bir bürokratik devrimle birlikte halkın oyuna dayanan siyasi otoritenin ani gelişen hadiseleri kontrol altına alma ve ülkenin geleceğine yön vermedeki etkisi artmıştır. Bununla birlikte sözü edilen dört vesayet türünün dışında kalan küresel vesayet odakları ile mücadele kora kor devam etmektedir.

Küresel vesayeti geriletmek ise yine küreselin araçlarını kullanarak mümkün olabilir. Küreselleşme birleştirdiği kadar böler de. Solun küresel düzeni yıkma arzusunu taşıdığı romantik devrim hayalleriyle değil, tek kutuplu bir dünyadan çok kutuplu bir dünyaya geçiş ve ülkemizin bu kutuplardan biri haline gelişiyle küresel vesayeti geriletebiliriz. Bu kontekste yaşadığımız virüs felaketi ülkemiz açısından bir fırsat ve kazanıma çevrilebilir. Koronavirüs sonrası yapılacak bilimsel, ticari ve sosyal hamleler, Türkiye'nin küresel güçlerden birisi olarak varlık göstermesinde ve söz konusu vesayeti ülkemiz açısından geriletmede etkin olabilir.